לאו חובה היא דאי סלקא דעתך חובה היא תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה ובמועט מיהו מ"ט אתיא כדתניא [א][א]חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השבע: ונאכלת לשני ימים וכו': מתני' דלא כבן תימא דתניא בן תימא אומר חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וחגיגת חמשה עשר נאכלת לשני ימים ולילה אחד [ב][ב]וחגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה מ"ט דבן תימא כדמתני רב לחייא בריה [1]ולא ילין לבקר זבח חג הפסח זבח חג זה חגיגה הפסח כמשמעו ואמר רחמנא לא ילין איבעיא להו לבן תימא נאכלת צלי או אין נאכלת צלי כי אקשיה רחמנא לפסח ללינה אבל לצלי לא או דילמא לא שנא ת"ש [ג]הלילה הזה כולו צלי[ד] ואמר רב חסדא זו דברי בן תימא שמע מינה איבעיא להו לבן תימא באה מן הבקר או אינה באה מן הבקר באה מן הנקבות או אינה באה מן הנקבות באה בת שתי שנים או אינה באה בת שתי שנים כי אקשיה רחמנא לפסח למידי דאכילה אבל לכל מילי לא או דילמא לא שנא ת"ש חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח באה מן הצאן ואינה באה מן הבקר באה מן הזכרים ואינה באה מן הנקבות באה בת שנתה ואינה באה בת שתי שנים ואינה נאכלת אלא ליום ולילה ואינה נאכלת אלא צלי ואינה נאכלת אלא למנויו מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא בן תימא שמע מינה כולהו מילתא בעינן ש"מ איבעיא להו לבן תימא יש בה משום שבירת עצם או אין בה משום שבירת העצם אע"ג דכי אקשיה רחמנא לפסח אמר קרא [2]בו בו ולא בחגיגה או דילמא האי בו [ה]בכשר ולא בפסול הוא דאתא ת"ש [ו][ג]סכין שנמצאת בארבעה עשר שוחט בה מיד [ד]בשלשה עשר שונה ומטביל קופיץ בין בזה ובין בזה שונה ומטביל מני אילימא רבנן מאי שנא סכין דמטביל דחזיא לפסח קופיץ נמי הא חזי לחגיגה אלא לאו דבן תימא היא ושמע מינה יש בה משום שבירת העצם לא לעולם רבנן וכגון שבא בשבת והא מדקתני סיפא [ה]חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט בה מיד ובחמשה עשר שוחט בה מיד [ו]נמצאת קופיץ קשורה לסכין הרי היא כסכין מכלל דרישא לאו בשבת עסקינן ואלא שבא

במרובה

על השבע. שיהו נהנין באכילתו ותיחשב להן: **ונאכלת לשני ימים.** חגיגת חמשה עשר דנפקא לן במסכת חגיגה (ט.) וחגותם אותו[ז]: **יוצא בה משום שמחה.** אם עיכבה עד למחר ושחטה יוצא בה משום שמחה משום שלמי שמחה ואע"ג שמופרשת ועומדת היא כבר ושלמי שמחה חובה הן. והא דקי"ל (לקמן דף עא.) כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כדתניא בסיפרי[ח] וזבחת פסח כו' עד צאן ובקר[ט] והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים א"כ למה נאמר בקר להקיש כל הבא מצאן ובקר לפסח מה פסח דבר שהוא חובה ואינו בא אלא מן החולין אף כאן שהוא חובה ואינו בא אלא מן החולין הני מילי בחובות דעלמא[י] אבל שלמי שמחה איתרבי במס' חגיגה (ח.) מדתניא בסיפרי[כ] ושמחת[ל] לרבות כל מיני שמחה יכול אף בעופות ומנחות תלמוד לומר[מ] בחגך מי שחגיגה באה מהן יצאו עופות מכאן אמרו ישראל יוצאים ידי חובתן בנדרים ונדבות כו' אע"ג דמחייב ועומד הוא: **ואין יוצא בה משום.** חגיגת חמשה עשר כדאמרן[נ] דבר שיש בו חובה אינו בא אלא מן החולין כלומר משלו ולא ממה שהוא מחויב ועומד וזו כבר נתקדשה מאתמול: **מאי טעמא.** דאמר אין נאכלין אלא ליום ולילה: **נאכלת צלי.** צריך לאוכלה צלי: **הלילה הזה כולו צלי.** מתני' היא בפרק בתרא כולו צלי ואפי' החגיגה: **למידי דאכילה.** דאזהרת לינה צווי אכילה היא: **האי סברא.** אינה נאכלת אלא ליום ולילה: **שמע מינה כולהו אתיין.** כולהו מילי דפסח אתיין בחגיגה בההוא היקשא: **שוחט בה.** פסחו מיד ואין צריך להטבילה זו המוצאה דמסתמא הטבילוה בעליה אם טמאה היתה הטבילוה בשלשה עשר כדי שיהא הערב שמש ותהא טהורה בארבעה עשר: **שונה ומטביל.** כלומר אע"פ שספק שמא הטבילוה הבעלים זה שונה ומטביל' מספק שמא עדיין לא הטבילוה שהיה להן שהות ביום להטבילה ולהעריב שמשה: **קופיץ.** סכין גדול הוא ורובן אין לשחיטה אלא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות: **בין בזה בין בזה.** אפילו נמצאת בארבעה עשר: **שונה ומטביל.** דמתוך שאין שבירת העצם בפסח אין הבעלים צריכין לה כל ארבעה עשר עד למחר ויש לומר לא הטבילה שהיה לו שהות ביום להטבילה סמוך לבין השמשות לצורך מחר: **מני.** הא דמשמע דאין שבירת עצמות בערב הפסח: **אי נימא רבנן.** דלא מקשי חגיגה לפסח ואין בה איסור שבירת עצם: **מאי שנא סכין דמטביל.** לה בעליה מאתמול ומוקמינן לה השתא בחזקת טהרה למוצאה משום דחזיא ליה לבעלים בארבעה עשר לפסח לשחוט הילכך אטבלה מאתמול דניהוי ליה הערב שמש והא לא חיישינן שמא אבדה לו זה ימים רבים דודאי היום נפלה ממנו דמתוך שנשמעת הרגל העם רב אין שוהה שם במקום נפילתה שלא תמצא: **חזי לחגיגה.** לשבירת עצמות ואטבלה מאתמול ואמאי המוצאה בארבעה עשר שונה ומטביל: **שבא.** ערב הפסח בשבת דאין חגיגה באה עמו הלכך לא צריכה לבעלים בארבעה עשר: **חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט.** בקופיץ זה מיד ואין צריך להטביל דאע"ג דשמא בעלים היה להן סכין לשחוט ולא היתה קופיץ זו להן אלא לשבירת עצמות והיום אין שבירת העצם בשבת אפילו הכי כיון דצריכה להן ביום טוב אחר שבת כבר הטבילוה מערב שבת דהא בשבת לא מצו לאטבולה כדאמרינן במסכת ביצה (ד' יח:) חל יום טוב להיות אחר שבת מטבילין את הכל מלפני השבת: **ובחמשה עשר.** אם מצאה ביום טוב עצמו: **שוחט בה.** שלמים מיד דודאי הטבילוה בעלים מאתמול: **הרי היא כסכין.** ואפילו נמצאת בארבעה עשר שחל להיות בחול שוחט בה מיד דודאי הוטבלה עם הסכין בשלשה עשר הואיל וקשורה עמו: **מכלל דרישא.** דקתני בין בזה בין בזה שונה ומטביל: **לאו בשבת עסקינן.** דאם לא כן קשיא רישא אסיפא ואפילו הכי קאמר דאין בו שבירת עצמות אלמא אסור לשבור עצמות בחגיגת ארבעה עשר:

במרובה

לאו חובה היא. כלומר אינו חייב מן התורה להביאה דאי ס"ד חובה היא מן התורה שוב אין לנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול דהוי קרבן הקבוע לו זמן ותיתי במרובה ובטומאה אלא ודאי לאו חובה היא ואינה באה אלא כדי שיאכל הפסח על השבע ואומר ריב"א דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השבע היינו מדרבנן גזירה משום שבירת עצם שאם לא היתה באה על השבע מתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העצמות היה בא לידי שבירתן וקשה לר"י דהשתא משמע דלרבנן דבן תימא דבסמוך הויא חגיגת ארבעה עשר דרבנן ולקמן (דף עא.) משמע שהיא מן התורה דתניא לא ילין מן הבשר וגו' לימד על חגיגת ארבעה עשר שנאכלת לשני ימים ויש לומר דאשכחן בפ"ק דחגיגה (דף ח.) תנא דסבירא ליה שהיא מדרבנן דקאמר רב אשי הא קמ"ל חגיגת חמשה עשר אין חגיגת ארבעה עשר לא אלמא קסבר חגיגת י"ד לאו דאורייתא והשתא לבן [ס]תימא ותנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא דחי שבת והשתא אתי שפיר ההיא דריש תמיד נשחט (לעיל נט:) בארבעה עשר שחל להיות בשבת כו':

והא מדקתני סיפא חל י"ד להיות בשבת כו'. וא"ת אמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל כלים הא קיימא לן דלא מזין [ע]ולא טובלין ולא פירכא היא דאיכא למימר שונה ומטביל לאחר י"ט וי"ד וי"ג [פ](שחל להיות בשבת) אמציאה קאי:

מאי

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ו מהל' ק"פ הלכה ג:
כו ב מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה י:
כז ג מיי' פי"ג מהל' אבות הטומאה הל' ה:
כח ד שם הלכה ו:
כט ה שם הלכה ה:
ל ו שם הלכה ז:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ה ה"ג], ב) [לקמן עא.], ג) לקמן דף קטז., ד) [ע' תוס' שם ד"ה צלו], ה) [לקמן פג. פד. נו.], ו) שקלים פ"ח מ"ג, [ע' תוס' זבחים לח: ד"ה טבול יום], ז) [ויקרא כג], ח) [ראה טז ב וכן במשנה דמנחות פג.], ט) [דברים טז], י) [רש"ל מוחק: הני מילי בחובות דעלמא], כ) [ראה טז יד], ל) [דברים טז], מ) [שם], נ) [לקמן עא.], ס) [ועי' רש"א], ע) [ביצה יח:], פ) רש"ל מ"ז.

* * *

תורה אור השלם

1. לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: שמות לד כה

2. בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: שמות יב מו

* * *

רבינו חננאל

אמאי בחול באה במועט ואינה באה במרובה, פי' מועט כגון שנמנו על זה הפסח בני אדם הרבה ואינו מגיע לוכל [לאכול] ממנו אלא מעט. ופרקינן לכך מביא עמו חגיגה כדתנינן חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה לפסח כדי שיהא נאכל פסח על השבע. ונאכלת לב' ימים. מתני' דלא כבן תימא דתניא בן תימא אומר חגיגה הבאה בי"ד עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה. מאי טעמא דבן תימא, דכתיב ולא ילין לבקר זבח חג הפסח. חג זו חגיגה הפסח כמשמעו. בתרויהו בפסח ובחגיגה אמר רחמנא לא ילין לבקר. ואסיקנא לבן תימא חגיגת י"ד הבאה עם הפסח הרי היא כפסח לכל דבר, באה מן הצאן ולא מן הבקר מן הזכר ולא מן הנקיבות בן שנה ולא בן ב' שנים ואינה נאכלת אלא למנוייה ואינה נאכל אלא צלי ואינה נאכלת אלא ליום וליל, יום י"ד וליל ט"ו. ואיבעיא (להלן) [להו]. לבן תימא דאקיש חגיגת י"ד לפסח אסור בשבירת עצם כפסח דכתיב ועצם לא תשברו בו, או לא. ופשטי לה מהא דתנן בסוף שקלים סכין שנמצא בי"ד בניסן שוחט בה מיד בי"ג בניסן שונה ומטביל כו'. פי', כל טומאת מת טעונה הזאה שלישי ושביעי ואם נמצא כלי ואינו יודע אם טמא הוא או לא שונה ומטביל. היה מזה ושונה עליו כו' ביום ומטבילו ונטהר. ומצינו בעניין הזה משנה כלי

רבינו חננאל (המשך)

מתכות מטמאין ומיטהרין דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר אין מיטהרין אלא שלימין, כיצד היזה עליהן נישברו בו ביום התיכן חזר והזה עליהן שנייה בו ביום הרי טהורין דברי ר' אליעזר, ר' יהושע [אומר] אין הזייה פחות משלישי ושביעי. הילכך זו הסכין שנמצא בי"ד בניסן שוחט בה המוצאה מיד שודאי טהורה היא ולא הוציאוה בעלים אלא לשחוט בה שכל היום שוחטין. מצא אותה בי"ג בניסן יתכן שהייתה טמאה והיום יום שביעי שלה, והוציאה בעליה להזות עליה ולטהרה היום כדי שיעריב השמש ותהא טהורה לשחט בה למחר. בי"ד הרי היא טהורה. קופיץ שהוא כעין קרדום והוא עשוי לקצב לשבר בו עצמות של צאן ושל בקר. המוצאו בין ביום י"ג בין ביום י"ד שונה ומטביל כמו שאמרנו, ומחר ביום ט"ו הוא טהור. ודייקי מדוקיא דמתני' דקתני בקופיץ ביום ארבעה עשר שונה ומטביל, שאין בארבעה עשר צורך לקופיץ ולא היו בעליו מוליכין אותו אלא לטהרו היום להשתמש בו למחר. ומאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא שחגיגת ארבעה עשר כפסח הוא בן תימא, וש"מ כי לבן תימא אסור לשבר בו עצם לפיכך אין צורך ביום ארבעה עשר לקופיץ, דאי רבנן כיון דאמרי חגיגת ארבעה עשר אינה כפסח ומותר לשבר בה עצמות אמאי לא נימא דהאי קופיץ ביום ארבעה עשר טהור לגמרי הוא ולשבור בה עצמות החגיגה הוציאו בעליו. אלא ש"מ משנה זו אינה לרבנן אלא לבן תימא וש"מ יש לו לבן תימא שחגיגת י"ד אסור לשבור בה עצם. ודחינן לא לעולם מתני' רבנן היא וכגון שחל י"ד להיות בשבת שאין שם חגיגה כלל. ודחי להא סברא מסיפא דקתני חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד מכלל דרישא לאו שבת הוא אלא בחול עסקינן.